

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Speculativæ Scholasticis Prælectionibus Et Exercitiis Accommodatæ Libri IV

Haunold, Christoph

Ingolstadii, 1678

Contr. I. Qvænam sit fundamentalis Regula morum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82733)

nec fiat probabile, quod sit duodecima: item si dubitas, an compleveris annum vigesimum primum, non teneris jejunare. E contra si dubites, an defacto fueris vel sis in casu exemptionis, postquam scilicet aliquid egisti, supra quod per se cadit lex, obligaris lege: v. g. si vovisti aliquid, dubitans an habueris sufficientem aetatem, teneris voto, quia contra votum certo factum nunc quam fuit in possessione libertatis. Ex hoc recte deducit Card. de Lugo, quod si noctu bibas, dubitans an sit audita duodecima, non liceat tibi sequenti die communicare, quia non potes probare, quod caperis possidere jus ad communionem post factum haustum, cum tamen cer-

tum sit, te per haustum redditum esse incapacem communionis pro aliquo die. Scio aliquos contrarium opinari, sed eorum opinionem nunquam auderem praticare.

301. Respondetur 4. Si certus es de lege lata, sed dubitas de tua satisfactione, v. g. an jam recitaveris Breviarium, teneris adhuc recitare, nisi ex certis conjecturis possis deponere dubium. Ratio est, quia obligationi certa non satisfit solutione dubia. Et in his omnibus apparet, quomodo ex Judicio speculative dubio enascatur judicium evidens de honestate vel inhonestate actus.

CAPUT V.

DE REGULA MORALITATIS REMOTA, HOC EST, DE MORALITATE OBIJECTIVA.

CONTROVERSIA I.

Quenam sit Fundamentalis Regula Morum.

§. PRIMVS.

Questionis status & difficultas proponitur.

301. **C**onveniunt DD. quod antecedenter ad actum Voluntatis, quo eligimus aliquid obiectum, v. g. eleemosynam, vindictam, Restitutionem, Detractionem, Temperantiam, Furtum &c. quod, inquam, supponatur in obiecto bonitas aliqua vel malitia moralis obiectiva, quae sit prima radix moralitatis formalis, transfusa in ipsum actum, quo volumus illud obiectum, cum aduertentia ad talem bonitatem vel malitiam.

302. Porro licet praedicatum *Honesti & Inhonesti*, resideat tanquam in principali analogato in ipso actu, & non in obiecto, sicut veritas dicitur principaliter residere in actu intellectus, negari tamen non potest, in ipso obiecto existere praedicatum, propter quod temperantia potius quam fornicatio habeat, ut amari possit amore laudabili & honesto: & hoc est quod dici solet, nostros actus specificari ab obiecto. Verum quidem est, obiectum posse denominari honestum ab ipso actu honesto quo amabile est, sicut obiectum denominatur visibile a visione, sed sic male explicaretur visibilitas radicalis obiecti per ordinem ad visionem, cum visio non possit explicari, nisi per ordinem ad tale obiectum, sique committeretur circulus vitiosus, ita pariter honestas radicalis obiecti non potest explicari di-

cendo: illud esse obiectum honestum, quod est amabile amore honesto, nam ipse amor honestus debet explicari per ordinem ad obiectum honestum radicaliter. Itaque sicut in explicanda visione inveniendum est aliquid praedicatum explicabile independenter ab ordine ad visionem, nempe: *esse coloratum*: ita ad intelligendum actum honestum, debemus in obiecto reperire aliquid praedicatum explicabile, independenter ab honestate ipsius amoris, & consequenter amor honestus erit ille, qui tali modo tendit in obiectum habens tale praedicatum, & hoc praedicatum vocabitur *Moralitas obiectiva*.

304. Hoc autem praedicatum difficillime assignari, constabit ex varietate sententiarum.

§. II.

Referuntur aliorum sententia.

PRIMA declaratio Moralitatis est Corduba, Almaini, & aliorum, apud Vasquez, Honestatem vel Inhonestatem aliud non esse, quam Conformitatem vel difformitatem cum Lege divina, vel judicante, vel praecipiente.

Secunda est, Theophili Reynaudi *disp.* 4. q. 1. a. 5. Moralitatem obiectivam esse radicalem conformitatem vel difformitatem obiecti cum

B b 2

recta

recta ratione. Haec duae sententiae rem non explicant. Redit enim quaestio, quodnam sit in objecto fundamentum, ut Lex divina, & ratio potius iudicet, Eleemosynam esse bonam quam furtum, cum in utroque casu unus locupletetur, & alter detrimentum patiatur. Lex divina præcipiens, & præcipiendo reddens oppositum objectum inhonestum, non pertinet ad præsentem quaestionem: non enim investigamus hic regulam Moralitatis, quæ solum ideo reperitur in objectis, quia præcipiuntur vel prohibentur, v. g. sacrum audire, jejunare &c. quando præceptum est. Sed quæ reperitur in objectis, & quæ ratio dicat præcipi aut consuli à Deo, quia bona sunt.

305. Tertia sententia est Gerfonis, Bonavent. Okami, & Andreae de Castro novo, apud eundem Vasquez: primam Regulam Honestatis esse legem æternam, vel in seipsa, vel quatenus participatur à lege humana. Ab hac sententia ex una parte vix differt P. Esparza, quia Moralitatem objectivam denique desumit à Voluntate Dei vel necessaria vel libera, quæ vult aliqua conducere ad nostrum ultimum finem, alia verò abducere.

306. Nec hæc sententia exhaurit difficultatem. Contra enim est primò. Tamen in aliquo sensu verissimum sit, & infra asseretur, Voluntatem Dei, metaphysicè rem examinando, esse ultimum complementum Moralitatis Objectivæ, hæc tamen voluntas Dei nobis naturaliter non constat immediatè, sed mediante dictamine rationis, quo iudicamus à Deo prohiberi furtum, propter ejus intrinsecam malitiam, quam malitiam nisi in furto deprehenderemus, ne suspicaremur quidem de Voluntate Dei prohibente. Semper ergo redit quaestio, vnde nam habeamus, quòd Deo displiceat, & quidem necessariò, furtum, & placeat Eleemosyna. Neque aliquid lucis affert, quod addit P. Esparza, illa esse honesta, quæ conducunt ad ultimum finem, illa inhonesta, quæ abducunt ab ultimo fine. Contra enim est, quia furtum non abducit ab ultimo fine, nisi denominativè, & ratione voluntatis moralis: hæc autem est moralitas formalis & non objectiva: ergo tandem hic author explicat Moralitatem Objectivam per Moralitatem Formalem, cum contrarium fieri debeat. Breviter. Hac ratione non explicatur, quid mali inveniat nostra ratio in furto, propter quòd dicitur, quòd illius volitò abducatur ab ultimo fine. Hanc ipsam Regulam alijs terminis offerunt alij RR. Deum sub ratione ultimi finis esse primam & universalem Regulam: secundam verò regulam honesti & inhonesti, esse Bonum proprium, seu Felicitatem cujusque hominis. Haec quidem Regulæ sunt verissimæ, & apud Christianos indubitatae, sed non tam sunt Regulæ (qualem hic inquiremus) quàm definitiones, vel certè sunt Regulæ nimis remotæ, hoc est, practicè non applicabiles certis & determinatis objectis, qualis applicatio requiritur in nobis ut possimus formare di-

ctamen practicum: *Virtus est inhonesta. Virginitas, Celibatus &c. sunt honesta.* Nam etiam si quis Deum esse ultimum finem nostrum, adhuc relict inquirenda Regula practica cognoscendi vel evadendi, vel probabiliter, vel denique etiam Regula dubitandi, utrum hoc vel illud objectum, & quomodo habeat vim conducendi ad ultimum finem aut abducendi. Assignant ergo hi Authores regulam Moralitatis metaphysicè & sub consideratione metaphysica, non autem assignant sub consideratione serviente ad directionem morum.

Quarta explicatio communis multorum est, illud esse Honestum, quod est conforme, seu consentaneum naturæ rationali quæ tali: illud verò inhonestum, quod est disforme eidem naturæ. Ita Suarez hic tr. 3. d. 2. f. 2. Vasquez d. 58. c. 2. Hanc sententiam tamen P. Ariaga d. 19. f. 2. n. 13. rejecisset, dicens, per illam nihil penitus explicari, postea tamen f. 7. n. 36. & fortaretur, se illam amplecti, sed cum nova explicatione mox referenda. Eandem rejicit P. Esparza q. 21. a. 5.

307. DICO, hæc regulam imprimis explicari ignotum per æquè ignotum: Nam *Decum & Indecum* formalissimè aliud non est, quàm esse *Decorum & Indecorum*: hi autem termini sunt æquè morales & ignoti, ac est: *Honestum & Inhonestum*. hoc est, esse dignum honore vel vituperio.

308. Secundò sic argumentari licet. Vel hæc explicatio intelligit per *Naturam rationalem*, illa prædicata hominis, quæ sunt contradiuncta ab hoc, quod est: *operari honestè*. vel intelligit *Naturam humanam* prout includit hoc prædicatum: *operari honestè*. Si dicatur secundum, explicatur idem per idem, *honestum* per *honestum*. diceret enim: illud objectum esse honestum, quod est conformæ naturæ ut potenti exercere actus accipientes honestatem ab objecto habente talem conformitatem &c. qui est circulus, & processus in infinitum sine termino in quo listat explicatio. Si verò dicatur primum. Contra est: Præcisè & seclusâ facultate operandi honestè vel inhonestè, non magis convenit naturæ Petri dare aliquid Paulo, quàm aliquid eidem auferre: ergo non est major convenientia Eleemosynæ quàm sumi: Huc faciunt plura exempla allata à P. Esparza. Peccata, inquit, Superbiæ, Invidiæ, Curiositatis, Infidelitatis, & similia versantur circa bona convenientia naturæ rationali quatenus rationali, quorum scilicet sunt incapaces substantiæ irracionales, & tamen hæc non sunt objecta honesta.

309. Quinta & Sexta Sententia possent esse duorum Cardinalium, Lugonis & Pallavicini, quorum posterior reipsa vix differt à priore, nisi quòd magis metaphysicè rem discutiat. Fortè enim à Lugone tradi quidem veram regulam Honestatis & Inhonestatis cognoscendæ, sed non tradi bonam & accuratam definitionem. Verum

Lugo non erat sollicitus de tradenda accurata definitione, sed de Regula. Quid in horum DD. doctrina placeat, aut secus, deinceps indicabitur.

§. III.

Pro intelligenda vera Regula Moralitatis Obiectiva quaedam prænотantur.

310. Notandum primò. Bonum morale obiectivum, tametsi à parte rei identificetur cum bono jucundo, tanquam species cum genere, si *jucundum* latè accipiatur, nempe affectum tranquillitatis, pace, gaudio, & similibus bonis physicis, requisitis ad felicem statum totius Reipublice humanæ, hoc tamen non est metiendum ex voluptate & commodo, quod obiectum attinet ipsi operanti. Potest enim quis honestè operari, tametsi nullam propriam voluptatem in ipsa operatione intendat, aut de præsentī consequatur. Attendenda ergo potius est voluptas & emolumentum commune totius vniversi, ac præsertim Naturæ rationalis. Nihilominus, vt Author naturæ alliceret homines ad ardua quoq; audenda, sapienter ita disposuit, vt plerumque in rebus etiam acerbissimis honestè perferendis, inveniret operans solatium aliquod, atque privatam voluptatem, nempe aliorum hominum approbationem, &c. quibus homo naturali quodam motu allicitur & mulcetur.

311. Notandum 2. In declaratione Moralitatis obiectivæ, vitandos esse terminos morales idem cum pari obscuritate significantes, cuiusmodi sunt: *Honestum, Licitum, Decens, Dignum, Laudabile, Vituperabile, Indignum, Indecorum, Vctitum, Inhonestum, Prohibitum* &c. & vsurpandos esse terminos notiores, qui significant obiecta prout sub sensus & experientiam nostram cadunt. Illud enim vniversim verissimum est, omnem conceptum mentis nostræ, qui sit per species alienas & abstractas, esse denique resolvendum in conceptum quendam experimentalem, & consequenter si quid definiendum est, cuius nomen significat rem conceptam per species abstractas, est definiendum per talia nomina, quæ in audiente generent ejusmodi conceptum experimentalem; in quo se fundet ille conceptus abstractivus; ad hoc autem adhibenda sunt voces significativæ obiectorum sub sensus cadentium: omnis enim notitia abstracta rerum quæ per se immediatè non cadunt sub experientiam, comparanda est per quasdam notitias experimentales, quarum beneficio rem aliquam latentem deprehendimus, v. g. notitiam Materiæ primæ comparamus per cognitiones experimentales transmutationum quæ sub sensus cadunt.

312. Hinc ex adverso sequitur, aliqua obiecta esse, quæ non possumus clarioribus vocibus exprimere aut definire; v. g. *Album*: & sunt illa, quæ significantur per vocem significantem immediatè conceptum experimentalem illius

objecti peculiaris, vel conceptum vniversalem quem intellectus potest facillimè abstrahere à peculiaribus experiētijs. Declarat hoc optimè Card. Pallavicinus: Sicut enim, inquit, sunt aliqua veritates immediatè notæ ex terminis, quæ vocantur prima principia ratiocinandi, & quæ per alias rationes probari nequeunt, sed per illas veritates probantur cætera, ita etiam sunt aliqua velut Elementa cognoscendi, quæ non possunt magis declarari, sed per illa declarantur cætera, adeoque sicut tunc dicimur aliquid scire, quando ejus veritatem in prima principia ratiocinandi resolvimus, ita dicimur aliquid intelligere, quando ejus explicationem ad prima principia cognoscendi reducimus. Ita ille. Neque obstat, quòd hujusmodi obiecta soleant etiam quandoque definiri, id enim fit, ad declarandum primum illius prædicatum, vel præcipuam aliquam illius proprietatem.

313. Notandum 3. Duo nobis in præsentī puncto præstanda. Primò tradenda est definitio, hoc est, declaratio prædicati præcipui & primarij Honestatis vel Inhonestatis. Secundò tradenda est Regula, per quam explorare possumus, an huic vel illi obiecto competat tale prædicatum Honestatis vel Inhonestatis; neque enim tradita definitione rei ad mores spectantis, hoc ipso scimus, cuinam conveniat: v. g. Furtum grave est occulta ablatio notabilis quantitatis invito domino: adhuc tamen varijs regulis opus est, ad judicandum, quænam sit quantitas notabilis, saltem in quorundam sententia, quòd pro diversitate statuum Personæ sint taxandæ diversæ quantitates.

314. Notand. 4. Honestatem, cuius definitionem quærimus, esse illam, propter quam obiectum est practicè amabile; hoc autem non invenitur in omni obiecto quomodocunque honestè amabili: est enim duplex amor, Practicus, & Speculativus. Practicus est, qui est operativus obiecti, hoc est, ex se efficax ad ponendum obiectum, & hic iterum potest esse duplex, alter practicus effectivè simpliciter, alter practicus tantum affectivè. Amor speculativus est, quo vel gaudeo de aliquo posito, vel desidero illud poni, præscindendo tamen, seu nihil statuendo, quòd sit positum vel ponendum dependenter à mea cooperatione libera. Hujusmodi amor est aliquando licitus etiam circa obiectum practicè inhonestum, v. g. circa grave damnum proximi, immò & circa formale peccatum, ita tamen vt non sistatur in his malis, sed referantur ad aliquod bonum honestè amabile: sic gaudet Ecclesia de culpa primi parentis, dum canit: *O felix culpa, quæ tantum ac talem meruit habere redemptorem*. sic possumus honestè desiderare alicujus infortunium, vt inde resipiscat & evadat sanctus, quamvis non licet vnquam etiam ob talem finem procurare.

315. Notand. 5. Possè vnum idemq; obiectum, consideratum cum omnibus circumstantijs tenen-

Bb 3

ibus

tibus se ex parte objecti, esse honestum, & etiam practicè amabile respectu vnius naturæ rationalis, vel vnius certi generis hominum, & respectu alterius non esse honestè amabile, ne quidem amore speculativo: vnde sequitur, quòd tale objectum nec possit simpliciter & absolute dici honestum, nec simpliciter inhonestum, sed tantum respectivè, hoc est, per ordinem ad talem naturam, vel tale genus hominum. Potest enim contingere vt objectum vndequeque sit bonum, eò quòd omnis malitia præscindatur, & excludatur, cum expressa etiam conditione adjecta, & tamen ipsum gaudium seu delectatio de tali objecto sit in vna persona licita & honesta, in alia verò non sit honesta, sed inhonesta: quam doctrinam tradit Card. de Lugo *disp. 16. de pœnit. s. 6. præsertim n. 380.* Exemplum. Copula mariti cum vxore, est respectu conjugum objectum honestum, & possunt de illa etiam objectivè delectari, & tamen alius matrimonio solutus non possit sic licitè delectari, per imaginationem habitæ vel habendæ copulæ, quantumvis expressè poneret ex parte objecti circumstantiam matrimonij. Radix verò malitiæ in huiusmodi delectatione desumenda est ex peculiari oppositione talis delectationis cum virtute Castitatis in homine soluto, propter periculum secuturæ corruptionis, &c.

316. Notandum 6. Non omne illud esse nobis honestum, quòd Deo placet, vt existat. Nam (inquit rectè Card. Pallav.) placet Deo vt moriatur meus Pater, & tamen à me non amaretur talis mors honestè, nequidem amore speculativo, nam & talis affectus esset contra pietatem, quo mortem patris desiderarem ob aliquod humanum commodum v.g. ob hereditatem; liceret tamen velle mortem patris amore speculativo quo se homo vellet conformare divinæ voluntati, nam hic amor in re ipsa aliud non est, quàm complacentia, quâ placet nobis, voluntatem Dei esse semper efficacem, quidquid absolute vult. Ratio proximè desumenda est ex voluntate Dei, quatenus Deus vt author naturæ rationalis, vult vel permittit aliqua amari amore practico, aliqua amore tantum speculativo, aliqua neutro. Quapropter tota honestas nostrorum actuum & objectorum quæ defacto datur, pendet à conformitate cum voluntate Dei, vt magis ex dicendis patebit.

Id ipsum expressit S. Thomas q. 23. de Verit. a. 7. in C. *Ex hoc, inquit, actus nostræ voluntatis divinæ voluntati conformatur, quòd volumus id, quòd Deus vult nos velle.* Ecce! non dicit S. D. quòd volumus id, quòd Deus vult. sed, quòd Deus vult nos velle.

317. Est ecquidem verissimum, multa objecta habere in se fundamentum, quòd Deus attendit in præcipiendo vel prohibendo; & quidem quæ debet Deus, vt author naturæ, præcipere, aut prohibere, aut approbare, permittere &c. & si aliter faceret, ageret contra leges naturæ: atqui hoc fundamentum in præsentī potissimum

declarare intendimus, tanquam primam & fundamentalem regulam honestatis & inhonestitatis. Et ratio est, quia non aliter nos scimus iuxta naturam, & seclusà speciali revelatione, hoc vel illud fieri à nobis conformiter voluntati divinæ, quàm quatenus advertimus, certum aliquod prædicatum in objecto, quòd præsumimus à Deo suo beneplacito attendi, quamdū de contraria voluntate non constat ex divina revelatione. Hæc inquam verissima sunt. Nihilominus æquum est, quòd si per possibile, vel impossibile, quodcumque objectum quantumvis Republicè noxium, & ideo à natura prohibitum, si, inquam, Deum fingamus velle à nobis tale objectum amari, jam hoc ipso tale objectum nobis evadere honestum, tamen si in illo non verificaretur regula illa, quam Deus vt author naturæ defacto observat in præcipiendis, consulendis, prohibendis objectis. Itaque magis formaliter est desumenda honestas objectiva à voluntate, quàm à præponderantia objecti, à qua Deus defacto vt author naturæ & secundum rerum exigentiam movetur, vt dicemus: sicut, licet originæ ratio videndi sit lux & color, formalis tamen ratio videndi est Visio, quæ si per possibile vel impossibile maneret, ablato colore, admodum faceret effectum formalem *Videntis*.

318. Hinc infero, objectum honestum in genere definiri non posse, quin ex parte defacti includatur respectus & limitatio quasi relativa ad illud subiectum seu suppositum, cui objectum honestum est. Ratio patet ex dictis: quia datur objecta, quæ nec respectu omnium sunt honesta, nec respectu omnium inhonestæ: ergo in tali respectu non possunt comprehendi generalis definitione.

319. Notand. 7. Controverti à Theologis in materia de Peccatis, an, si per impossibile, non existeret Deus gubernator universi, vel si ab aliquo invincibiliter ignoraretur, an, inquam, in tali casu posset committi peccatum mortale vel veniale. Et quidem communissima semper sententia, quòd tunc adhuc daretur saltem peccatum philosophicum. Nihilominus P. Antonius Perez, & ex eo Card. Pallavicinus, negant in illis casibus fore ullam honestatem aut inhonestatem, adeoque homines tunc in moralibus non fore diversos à belluis. Videri posset his etiam ad stipulari P. Esparza q. 20. in solut. 7. ob. a. 4. his verbis: *Ceterum, inquit, re ipsa sublato penitus Deo, nullum esset discrimen honesti ab inhonesto, & hominis boni à non bono, quia nullum esset discrimen bene dispositi à non bene disposito ad suum ultimum finem.* Verum hic author solum loquitur de Honestate Theologica, & serviente ad ultimum finem homini defacto constitutum, vt colligi potest ex alijs eius verbis. *quæ habet q. cit. a. 1. ad 5.*

320. Dixi in Ethica & Theologia, in illo casu non fore quidem ullam inhonestatem, quæ fundaretur in voluntate obligante sub pena: quia tunc nulla esset superioritas. Negavi tamen,

§. V.

Explicatur axioma: quod aliqua sunt prohibita quia mala; alia vero mala quia prohibita.

324. Contra nostram definitionem prima obiectio esse potest, quia apud Theologos receptissimum est, aliqua obiecta dici mala intrinsecè, alia mala extrinsecè: & mala intrinsecè non ideo esse mala quia prohibita, sed ideo esse prohibita quia sunt mala: ergo inhonestas obiectiva non completur ppter displicentiam Dei, sed habetur completè antecederet ad illam: ergo non potest universaliter desumi honestas & inhonestas à complacentia vel displicentia Dei.

Hæc tamen obiectio non obstat definitioni. Certum enim est, aliqua obiecta non habere ex se Inhonestatem, sed ex prohibitione: ergo saltem horum obiectorum inhonestas ultimò completur à prohibitione Dei. Cetera verò obiecta esto habeant malitiam antecederet ad displicentiam Dei, conveniunt tamen cum prioribus in hoc, quòd displiceant Deo, & non potest aliud pradicatum genericum assignari in quo conveniant, quàm istud: *Placere Deo, amari à nobis.*

325. Ad axioma allatum respondet P. Antonius Perez ex S. Thoma 1. 2. q. 71. a. 6. vlt. ad 4. vbi S. D. propugnat definitionem S. Augustini, quâ definit peccatum per oppositionem ad legem æternam, & ad objectionem factam respondet, quòd distinctio inter prohibita quia mala, & mala quia prohibita, locum solum habeat in prohibitis jure positivo; nam hoc jure verum est, quòd aliqua prohibentur, quæ jam prius jure naturæ aut divino sunt prohibita, aliqua verò non sunt. Si autem referatur (inquit) ad *Jus naturæ*, quòd continetur primò quidem in lege æterna, secundariò verò in naturali Judicatorio rationis humanæ, tunc omne peccatum est malum quia prohibitum. Hæc S. D. quæ planè exprimunt doctrinam traditam, scilicet omnia obiecta in tantum à nobis judicari mala, in quantum sunt contra legem Dei, quæ est ultimum complementum Inhonestatis obiectivæ.

Respondet ulterius Card. Pallav. posse etiam in ordine ad legem naturalem illam distinctionem adhiberi, quatenus aliqua obiecta non possunt non displicere Deo, nempe illa, quæ non possunt esse volita nisi voluntate formaliter peccaminosâ. Sed hac responsione prætermittâ,

326. Respondemus, axioma illud verissimum esse, aliqua scilicet obiecta esse intrinsecè mala, hoc est, esse fundamentum in illis ut exigant ab authore naturæ prohiberi, & quæ meritò debent à nobis judicari esse prohibita, quamdiu non constet de revelatione factæ dispensationis; (de qua dispensatione agitur in Tractat. de Legibus) Alia verò sunt, quæ prohiberi non exigunt, & judicantur hoc ipso licere, quamdiu non constet de prohibitione contraria. Cum hoc

men, & iterum nego, non fore tunc aliquam honestatem aut inhonestatem, hoc est, non fore possibiles actus ejusmodi, propter quos elicitos alij homines inclinarentur naturaliter ad amandum, vel odio habendum illum, qui tales actus poneret.

321. Ceterum, inficiari nemo potest, in illis casibus quibus Deus vel non existeret, vel ignoraretur, fore Honestatem & Inhonestatem prorsus alterius rationis & ordinis, ab ea, quæ defacto est, & quæ procedit ex cognitione Dei: in illis enim casibus Honestas & Inhonestas defumeretur vltimò ex illo pradicato intrinsecò obiecti, quòd defacto attendit Deus, (vocaturque *Præponderantia*, atque infra ex professo declarabitur) & ex negatione Dei: defacto verò completur Honestas & Inhonestas vltimò per voluntatem & approbationem Dei, saltem in illis obiectis in quibus Deus potest dispensare. In illis verò obiectis in quibus Deus dispensare non potest, Honestas & Inhonestas specificatur ab aliqua Perfectione divina, à qua provenit, quòd Deus dispensare non possit, vel certè recurrendum est ad hypothesès impossibiles, v.g. si per impossibile Deo placeret mendacium fieri à nobis, tunc illud esset honestum, vel: si quis per errorem judicaret mendacium placere Deo, illud respectu talis hominis esset honestum: ergo Inhonestas realis mendacij & hujusmodi adhuc includit displicentiam Dei.

§. IV.

Honestatis & Inhonestatis obiectiva definitio.

322. Obiectum honestum prout defacto datur, in genere definiri potest hoc modo. Illud obiectum est alicui Naturæ rationali honestum, quòd sine errore cognitum, placet Deo amari à tali natura: illud verò est inhonestum eidem naturæ, quòd, sine errore cognitum, displicet amari à tali natura. Dixi: *sine errore cognitum*: non quòd putem, ad operationem honestam requiri, ut cognoscatur obiectum sine errore; (contrarium enim constat ex dictis de conscientia erronea) sed ideo adjecta sunt illa verba, ut indicaretur, Conclusionem loqui de obiecto prout est in se, & quale affirmaretur esse, si sine omni errore cognoscereetur.

323. Probatur autem definitio; tum quia melior non occurrit; tum quia est per terminos notissimos, & in ordine ad cognitionem experientialem: omnes enim experimur, quid sit amare & amari, quid placere quid displicere, tum denique quia convertitur cum definito, & est per pradicatum, quo aliud principalius & antecedens cum sufficiente universalitate non potest assignari, ut patet ex præmissis notandis. Est etiam ad mentem D. Thomæ q. 3. de causa peccati a. 1. in C. dicentis, Voluntatem Dei esse primam Regulam omnium voluntatum.

hoc tamen stat, etiam priorum objectorum completam honestatem ultimum desumi ab actuali displicentia Dei, vel quia Deus posset in illis displicere, vel quia, si per impossibile ponerentur non displicere Deo, non haberent illam malitiam quam defacto habent.

§. VI.

An omnis obligatio supponat existentiam Dei, ejusque notitiam.

327. **O**bjici potest 2. Athei peccant, & tamen non agnoscunt, sed negant esse Deum: ergo Inhonestas objectiva est completa antecederet ad displicentiam Dei: nam ab hac sola specificatur peccatum Atheorum.

Respondetur, vel Atheos invincibiliter ignorare Deum, & sic non peccare Theologicè, sed tantum philosophicè; vel si peccant Theologicè, ideo peccare, quia agnoscunt aliquod prædicatum proprium Dei, & sic cognoscunt Deum saltem sub conceptu Principij obligantis aut præcipientis: Quare Athei Theologicè peccantes vel tantum oretenus negant tale Principium habens potestatem obligandi, vel negant Deum sub conceptu aliorum prædicatorum, Omnipotentia, Providentia, Immenfitatis &c. & hi, Theologicè loquendo, potius Blasphemi quam Athei dicendi essent, quamvis & rectè Athei dicantur, quia negant Deum sub nomine Dei, quod Blasphemi non faciunt, quia agnoscunt Deum sub nomine Dei, sed negant illi convenire prædicata, sine quibus argueretur Deus non esse Deus.

328. Quod autem peccatum Theologicum supponat aliquam notitiam Dei, docet D. Thomas 22. q. 38. a. 2. definiens peccatum, quod sit Aversio voluntaria à Deo, & ait, quod non esset culpa, nisi esset aversio voluntaria: ergo debet esse cognita sub ratione aversionis. Celebris etiam est definitio peccati, tradita à S. Augustino, quod sit Dictum, Factum, aut Concupitum, contra legem Dei æternam.

Urgebit tamen aliquis. Etiam si Atheus agnoscat aliquam obligationem dum peccat, non est tamen inde consequens, quod agnoscat Deum ut superiorem & authorem talis obligationis, potest enim aliquis obligari ab æquali, immò à seipso, sicut fit in contractibus. Pro responsione

329. DICO, omnem obligationem in conscientia fundari in Superioritate Dei, hoc est, in Potestate reddendi, nobis actum aliquem turpem, odio & penam dignum per suam prohibitionem. Probatur. Omnis potestas creata præcipienti & obligandi, debet originaliter provenire & esse concessa ab ente per essentiam suam superiore, & habente circa nos dominium essentiale: ceteroquin enim omnes homines sunt æquales: æqualis autem in æqualem non habet ex se potestatem, quia non est major ratio pro hoc quam

pro illo: multò minùs potest quis obligari sibi seipso, ut declarabitur in responsionibus ad rationes contrarias. Itaque

330. Dicunt aliqui primò, vnumquemque esse naturaliter subditum Vniversi, & Reipublicæ humanae, quia omnis pars est in domo totius, ut docet Aristoteles in Politicis. Ratio autem Aristotelis est, quia unusquisque indiget operâ totius communitatis: ergo propter hanc indigentiam par est, ut sit illi subditus.

Sed contra hoc est; quia si indigentia nostra membrorum communitatis esset adæquata & sufficiens fundamentum potestatis obligandi, & etiam in hypothese quod non deus, plurima sequerentur, quæ ipsi adversarij habent pro absurdis. Primò sequeretur, pauperes fieri subiectos divitibus per ipsam paupertatem, quorum sublevatione indigerent. Secundo sequeretur, eum qui extra omnem communitatem vivere vellet, contra nullam obligationem factum esse, etiam si aliquem ex communitate occideret, quia non indigeret illis, nec vellet eorum opem frui. Tertiò sequeretur, saltem in Republica Angelica, & animarum separatarum, nullam fore obligationem, quia nulla esset ejusmodi nostra indigentia. Quartò sequeretur Angelos non habituros ullam obligationem erga homines, qui his non indigent. Quintò sequeretur, Communitatem posse vnamini consensu occidere hominem ad eas miseras redactum, ut nemini amplius prodesse posset. Hæc omnia adversarij existimant esse absurda: ergo nisi assignent aliam radicem obligationis futuræ in casu quo non esset Deus, debent fateri tunc nullam fore obligationem finitè & Theologicè acceptam, hoc est, cujus transgressio inducat reatum pænæ, & per consequens omnem hujusmodi obligationem fundari in Superioritate essentiali Dei.

331. Dicunt alij secundò, vnumquemque hominem, & naturam quamcunque rationalem, esse sibi ipsi obligatam.

Contra. Nemo potest sibi ipsi directam legem ferre; statim enim pro libitu posset eam abrogare; toties autem luberet eam abrogare, quoties vellet facere contra legem: ergo nulla lex esset sine fructu: de essentia enim legis est, ita ligare, ut non sit in potestate ligati facere contra legem actionem absque eo quod incurrat indigentiam legislatoris, & reatum pænæ.

332. Dicunt alij 3. posse vnumquemque hominem sese alteri sponte subijcere.

Contra. Ergo si Petrus nollet se alteri subijcere, in casu quo non esset Deus, nihil posset inhonestatis committere, quod est contra intentionem adversariorum. Contra 2. Nemo potest alteri subijci, nisi accedente aliâ voluntate & potestate superiore, approbante voluntatem & desiderium subditi volentis alteri subijci: nemo enim potest sibi ipsi legem ferre.

Agnovit hoc S. Bonaventura in 2. diff. 37. in 4. dub. circa textum. dum quarens, unde proveniat

vis obligandi in Prælo: Dicendum, inquit, quod
non pendet à mandato Dei, quia Deus mandat ut obe-
diatur homini.

§. VII.

*Reddatur ratio, quare omnes Actus Divini
sint æqualis honestatis.*

Obijci posset 3. Ex nostra doctrina sequitur
Deum honestè operaturum esse, quidquid
tandem vellet, v. g. si per impossibile mentire-
tur, consequens est falsum. Nam ideo Deus
non potest mentiri, quia non potest peccare:
ergo si fingeretur mentiri, fingeretur peccare, ad-
eque non ageret honestè. Sequela probatur.
Non enim haberet Deus aliam voluntatem supe-
riorem pro mensura suorum actuum, nec esset
aliquis potens Deum suâ voluntate obligare: er-
go propria voluntas esset vnica mensura actuum
divinorum: atqui semper ageret conformiter
sue voluntati, hoc est, ageret id quod sibi pla-
ceret à se fieri: ergo etiam mentiendo ageret ho-
nestè: quod cum videatur ex terminis absur-
dum, fatendum erit, honestatem vel inhonestatem
residere in objectis ipsis completè, & ante-
cedenter ad omne beneplacitum Dei.

Occasione hujus objectionis solidè
confirmabitur nostra conclusio, supponendo id
quod apud Theologos certissimum est, Deum
non posse committere vllam imperfectionem
moralem, hoc est, nunquam Deum agere posse
minùs honestè, quodcumque tandem objectum
amplectatur, etiam quod in se est minùs bonum.
Hujus inquam veritatis ratio commoda reddi non
potest, nisi recurrendo ad nostram conclusio-
nem. Ostendo, referendo varias rationes ab a-
lijs adhibitas, sed insufficientes.

Aliqui apud Card. Pallavicinum id
explicare conati sunt per hoc, quod Deus habeat
infinitam advertentiam ad honestatem objecti-
vam: vnde existimârunt honestatem volitionis
crescere infinitè, & per consequens non suscipe-
re magis & minùs.

Sed hos rectè impugnat citatus Cardinalis.
Non est satis ad honestatem infinitam simplici-
ter, hoc est, excludentem omne incrementum
simpliciter, si aliquid infinitum concurrat ad ta-
lem actum, alioquin noster amor Dei esset in-
finitè bonus, & peccatum esset infinitè malum,
quia ad virtutemque concurrat objectivè bonum
infinitem: sed requiritur, ut omnia pertinentia
ad bonitatem actionis, concurrant infinitè,
ex quibus talis bonitas posset augeri vel minui.
Vnde sicut, si mendacium leve committeretur
cum infinita advertentia, non propterea esset
infinitem simpliciter in ratione malitiæ, sed so-
lum in ratione mendacij levis, ita etiam si ele-
ctio objecti boni fiat cum infinita advertentia,
non propterea habet bonitatem infinitam simpli-
citer, sed solum in ratione voluntatis talis ob-
jecti, ergo si in ipsis objectis esset adæquatè con-

stituta diversitas honestatis objectivæ, nondum
esset reddita ratio, cur Deus volendo minùs bo-
num, non ageret minùs honestè, adeoque cum
imperfectione morali.

Card. de Lugo disp. 2. de Incarn. docet,
ideo omnes actus morales Dei, esse in bonitate
æquales, quia vnusquisque identificatur cum in-
finitis alijs actibus bonis Dei, versantibus circa
omne objectum honestum, & relinquendo aliud
minùs honestum, & ex hac identitate desumit in-
finitatem incapacem augmenti Bonitatis.

Verum nec hæc explicatio subsistit. Quia
sicut Deus per suos actus relinquit minus bonum
preferendo majus bonum, quia non datur bo-
num infimum, ita relinquit Deus majus bonum,
quia posset creare perfectius: ergo si honestas
actuum divinorum debet desumi ab objecto, hoc
ipso actus divini versantes circa objecta diversæ
perfectionis, non haberent, formaliter conside-
rando, æqualem laudabilitatem. Identitas au-
tem actuum inter se probat quidem infinitatem
physicam, sed non infinitatem singulorum in
ratione honesti, quia objectum non specificat nisi
secundum bonitatem finitam. Itaque infinitas
actuum divinorum explicanda est, vt circa sin-
gula objecta intelligatur Deus operari honestè
honestate infinitâ.

In nostra verò sententia res facilè ex-
plicatur. Diximus enim, vnicam mensuram
honestatis esse, Placitum Dei, ita quidem, vt si
Deo magis placeret objectum in se minùs bonum,
illius objecti electio hoc ipso esset magis hone-
sta, v. g. si Deo magis placeret matrimonium Pe-
tri, quàm Cælibatus, esset Petro honestius ma-
trimonium quàm Cælibatus. Subsumo. atqui
Deus quidquid eligit, eligit juxta suum placitum,
& semper placet illi præ opposito quod non eli-
git: ergo ipsa electio reddit Deo objectum ho-
nestissimum: repugnat enim vnus actum divi-
num esse altero magis honestum, quomodocun-
que se habeat objectum, quia repugnat eligi à
Deo aliquid, & tamè oppositum illi magis placere.

Hinc à fortiori infertur, Deum non
posse agere inhonestè, quia, vt notat D. Tho-
mas, voluntas Dei naturaliter inharet summo bo-
no, nec potest ab eo deficere: sensus est: Deum
non posse agere contra suum placitum.

Dices 1. Ergo neque in nobis dabi-
tur major vel minor honestas, quia nostrorum
actuum mensura est eadem voluntas & benepla-
citum Dei. 2. Negando consequentiam: quia
respectu nostri placent Deo aliqua magis vt fiant
à nobis, & aliqua minùs, tamen ambo placeant,
& sint impossibilia inter se: vnde penes nos
est eligere illud quod Deo minùs placet, & hoc
eligendo agimus cum imperfectione morali, ad-
huc tamen honestè. v. g. Matrimonium ejusque
usus minùs placet Deo quàm Virginitas aut Cæ-
libatus, simpliciter tamen etiam placet Deo ma-
trimonium: quod si eligatur, honesta quidem
est electio, sed non caret imperfectione morali.

C c

340. Dices

Regula cognoscendi objecta essentialiter inhonestia.

340. Dices 2. Ergo omnis noster actus cujuscunque virtutis, erit actus Charitatis erga Deum, quia semper attenditur beneplacitum Dei. *ꝛ.* Negando consequentiam. ad Amorem enim Benevolentia non est satis, habere voluntatem alterius pro regula suorum actuum, alioquin omnis actus obedientia esset actus benevolentia erga Superiorem, cujus voluntas est regula subditi, sed requiritur, ut alter sit finis C.V.I. atqui Deus non est finis C.V.I., virtutum moralium, quæ habent pro fine C.V.I., ipsum hominem, qui per eas sibi vult comparare honestatem. Ergo &c.

341. Dices 3. Ergo saltem omnis actus virtutis erit actus obedientia, & nulla erit inter eos differentia specifica. *ꝛ.* Actus virtutum differre specie propter formalem diversitatem divinæ Complacentia, desumptam ex diversitate bonitatum physicarum, in existentium objectis, ut ex dicendis constabit.

342. Dices 4. Ideo actus Dei sunt honesti, quia objectum est honestum: & quia præcognoscitur à Deo ut honestum: ergo antecedenter ad objecti electionem jam debet Deus invenire in objecto honestatem completam. *ꝛ.* In illis objectis à quibus honestas est separabilis ex voluntate Dei, Deus antecedenter ad suam approbationem, non cognoscit nisi honestatem conditionalem, non verò absolutam. cognoscit nimirum Deus, illa objecta fore honesta, si ipse ea approbaverit: per ipsam autem approbationem videt ea fieri absolute honesta, sicut dum quis practice enuntiat: *facio te dominum hujus libri*: ad hoc ut sit verax, non est necesse, ut prævideat veritatem absolutam objecti enuntiati (neque enim alter est dominus antecedenter ad illam enuntiationem practicam) sed satis est, quod prævideat veritatem conditionalem, hoc est, objectum fore verum, si id ipse enuntiaverit cum voluntate transferendi dominium.

343. Dices 5. Ergo si Deus mentiretur, non ageret inhoneste, sed æquè honestè ac quando dicit veritatem, quia etiam tunc ageret juxta Regulam summæ honestatis, scilicet juxta placitum divinum. *ꝛ.* Hypothesein esse impossibilem, ut ostendetur in Tract. de Fide. ceterum si velimus in præsentis casu eam formare, tunc dicendum est, argutivè tale mendacium fore *non honestum*, quia argueret in Deo potentiam mentiendi, adeoque defectum alicuius perfectionis primariæ, & sic non esset conforme beneplacito infinitæ bonitatis: & quia tunc non daretur alia voluntas superior, cui displiceret tale mendacium; ideo tale mendacium non haberet aliam inhonestatem, nisi qualem haberet mendacium hominis, casu quo non daretur Deus.

344. Objici potest 4. Ex nostra sententia sequitur, omnia objecta, quæ dicuntur esse inhonesta jure naturæ, posse à Deo fieri licita & honesta; quia posset Deus habere Beneplacitum ut fiant à nobis: consequens est contra communem sententiam, asserentem quod Deus non possit dispensare in lege naturæ.

Hæc tamen objectio seipsam tollit & solvit. Vel enim potest Deus habere beneplacitum v.g. circa fornicationem, vel non potest. si non potest, objectio non est ad rem, quia supponit falsum. si potest habere, certum est quod in talicasu fornicatio evaderet licita & honesta formaliter & proximè, quidquid sit an tunc fieret dispensatio propriè dicta.

Absolute loquendo negatur sequela, sunt enim aliqua objecta, in quibus Deus dispensare non potest, ne quidem dispensatione improprie dictâ. Aliqua tamen objecta sunt, quæ dicuntur jure naturæ prohibita, in quibus Deus potest suâ voluntate absolutâ & dominativâ facere, ut quæ alioquin exigerent esse illicita, fiant hic & nunc licita, v.g. concubinatus, polygamia, dissolutio matrimonij consummati &c. Horum ergo objectorum inhonestas completur vicinè per displicentiam seu improbationem positivam Dei, conformem exigentiæ naturali objectorum: quæ displicentia semper præsumitur, quamdiu contrarium non revelatur.

345. Porro esset questio de modo loquendi, utrum voluntas Dei, quæ redderet Polygamiam (& sic de alijs) licitam, esset propriè dicta dispensatio, necne. Communis sententia habet non esse dispensationem propriè dictam, sed tantum variari circumstantias, & materiam taliter, ut jam non cadat sub legem, quod prius sub legem cadebat: & ideo Castro Palao Tr. 3. d. 6. p. 2. n. 5. dicit, Dispensationem esse relaxationem legis eo casu, quo lex obligat, absque mutatione circumstantiarum causantium obligationem. Declaratur autem exemplis, quomodo fiat variatio circumstantiarum, v.g. quando Deus Abrahamo præcepit immolationem filij innocentis, variata est circumstantia, nempe, licet malum sit occidere innocentem sine autoritate domini vitæ & mortis, in casu tamen intervenerat autoritas Domini. Eodem modo explicatur, quomodo populus Israeliticus potuerit spoliare Aegyptios, nempe ex voluntate supremi Domini.

346. Verum licet in his exemplis facile demonstretur mutatio circumstantiarum, & ideo non fiat dispensatio propriè dicta, alia tamen exempla sunt, in quibus non videtur posse res explicari, nisi admitatur dispensatio propriè dicta, v.g. fatentur communiter DD. Fornicationem, Polygamiam, Repudium, posse divinâ authoritate pro

tate pro aliquo casu fieri licitum: quæro, quænam circumstantia fundans alioquin obligationem, mutetur? an voluntas Domini Dei? verum huius mutatio (quæ non est mutatio physica, sed nostro loquendi & concipiendi modo) si obstat, nulla penitus esset possibilis dispensatio propriè dicta, quia hoc sensu semper mutatur voluntas Superioris, quatenus scilicet pro alijs casibus vult obligare, excipit autem hunc vel illum casum. Nulla autem alia variatio ostendi potest: erit ergo propriè dicta dispensatio.

347. Confirmatur autoritate D. Thomæ in 2^a 2^a de malo q. 3. de causis pec. a. 1. in resp. ad. 17. Preceptum divinum (loquitur de precepto facto Olæ prophætæ, ut duceret fornicariam) facit, ut non sit peccatum, quod aliter esset peccatum; potest enim N. B. Deus, ut Bernardus ait, dispensare in præceptis secundæ tabulæ, per quæ homo immediatè ordinatur ad proximum. Bonum enim proximi est bonum quoddam particulare. Non autem potest dispensare in præceptis primæ tabulæ, per quæ homo ordinatur ad Deum, qui à seipso alios non potest avertere, non enim potest negare seipsum. Hæc S. Thomas.

348. Neque sibi contrarius est, quando 1. 2. q. 100. a. 8. ad 2. docet, Deum dispensare non posse, ut homini liceat non ordinatè se habere ad Deum, vel non subditi ordini Iustitiæ ejus &c. hoc enim verissimum est, quia Deus non potest facere, ut liceat homini agere contra dictamen rationis, & contra id quod Deus præcipit; & hoc sensu potest ac debet admitti, Deum non posse dispensare in lege naturæ, sed de hoc puncto iterum in tract. de legibus.

Quæres, quænam objecta sint omnino indispensabilia à Deo. De qua re fusè agit Salas, nec tamen tradit regulam generalem, sed solum exemplis rem declarat.

349. Regula generalis est, illa omnia & sola objecta necessario displicere Deo fieri à nobis, adeoque esse indispensabilia, quæ si fingentur Deo aliquando posse non displicere, id cederet in præjudicium alicujus perfectionis divinæ. Declaratur regula in exemplis communiter adferri solitis. Odium Dei, & omnis actus formaliter peccaminosus, hoc est qui dicat: *faciam hoc non obstante divinâ prohibitione*: non potest non displicere Deo, quia si aliquando placeret, vel non displiceret, argueretur defectus alicujus divinæ perfectionis, quæ à Deo necessariò amatur. Infinita enim autoritas Dei est utique ejusmodi perfectio necessariò placens Deo. hæc autem de esset Deo, si posset licitè odio haberi, nempe contemni: nam de ratione infinitæ autoritatis, quæ major excogitari non potest, est, ut in nullo casu possit licitè contemni; & hoc est sanè omnibus à natura insitum, quoddam Deus non possit seipsum facere licitè contemptibilem; quid enim quæso in hoc boni appareret? quin immò quid pernitiosius naturæ intellectuali posset excogitari, quam si posset licitè contemnere præcepta Dei, & quid indignius Deo, quàm ejus præcepta posse

licitè contemni? sanè ex terminis chymaricum est, præceptum superioris posse licitè contemni; de ratione enim præcepti est, reddere actum illicitum: & de conceptu entis supremi est, posse præcipere.

§. IX.

Regula discernendi, quænam objecta sint de jure naturæ honesta, vel inhonest.

TRadenda tandem est illa fundamentalis regula, secundum quam judicare prudenter possumus, aliqua objecta esse nobis honesta, aliqua inhonest, seu, quod idem est, aliqua placere Deo ut fiant à nobis, aliqua displicere. Procedunt autem ea quæ dicturi sumus, seclusâ revelatione de dispensatione facta, ut jam diximus, & iterum dicemus.

Advertendum autem prius est, non posse in assignanda hac regula rationabilius procedi, quàm si talis assignetur, qualem in condendis legibus vellent à natura observatam esse omnes creaturæ intellectuales, subditæ illis legibus, si in statu possibilitatis & adhuc incertæ de sua existentia, de quæ suis casibus fortuitis, deberent ferre suffragium pro condenda lege. Probat ex illo communi jurisperitorum estato. *Summus omnium legum finis est, salus publica. Salus populi suprema lex esto.* Unde consequens est, omnes leges constituendas & recipiendas eatenus esse, quatenus illarum observatione humana societas ac publica tranquillitas meliore modo censebitur conservari.

350. Jam ergo si singuli homines adhuc incerti de suis casibus particularibus, qui possent evenire, deberent ferre suffragium, an hoc vel illud deberet esse licitum vel illicitum, utique vellent eo modo decerni & legem ferri, quo modo, si ferrentur, conferrentur ad tranquillitatem conducere. v. g. unusquisque vellent, ut laudabilis esset, & naturæ placeret ille, qui contra hostes patriam defenderet cum periculo vitæ; e contra verò, ut displiceret ille, qui patriam hostibus proderet, qui alteri invito sua bona, famam aut vitam auferret, qui fornicando prolem incertam redderet, qui prolem per abortum impediret &c. ergo in assignanda regula Honestatis & Inhonestatis naturalis, non possumus securius procedere, quàm consulendo nostrum lumen naturæ, quid nempe consuluissemus auctori naturæ, si nos in consilium adhibuisset, antequam quidquam sciremus de casibus qui ex libero arbitrio eventuri aliquando essent. hæc enim internâ reflexione deprehendimus judicium ipsius auctoris naturæ, cujus lumen signatum est super nos.

351. DICES: ineptè fingimus nos adhiberi in consultationem ante omnem existentiam, quia nemo non existens potest dare consilium: ergo inanis est hæc nostra consideratio, hominis ut consulentis in statu possibilitatis. R. Posse considerari hominem existentem quidem, sed necdum

necdum existentem stabiliter, nec pro tempore determinato, à cuius inchoatione sit duraturus æternum. sicut possum mihi imaginari me adhiberi in consilium pro ferendis legibus alicujus Provinciæ, antequam sciam me existitum aliquando in illa provincia, in qua tamen multum desidero existere.

Regula itaque generalis Honestatis & Inonestatis objectivæ, fundata in ipsa natura, est hæc. Illud est Honestum, quod expedit licere, (hoc est, quod expedit placere Deo fieri à nobis, ut jam supra expositum est) illud verò inhonestum, quod expedit non licere, seu, quod non expedit licere. Ulterius, illud est obligatorium, quod expedit non solum licere, sed insuper habere annexam obligationem & displicentiam auctoris naturæ de actu opposito.

Porro, quid sit: *expedire ad bonum & felicem statum*: est ex terminis notum: nempe; expedire ad aliquem finem est: plus boni afferre quàm mali ad illum finem: ergo: expedire licere: est: ipsam licentiam plus boni afferre quàm mali.

Dixi itaque: *Quod expedit licere*: & non dixi: *quod expedit fieri*. Ratio est: quia sæpe contingit quòd hic & nunc aliqua actio plus boni afferret ad finem Reipublicæ, quàm mali, adeoque expediret illam fieri secundum se: sed tamen non expedit eam licere: quia scilicet ex ipsa licentia plus mali quàm boni sequeretur aut timendum esset, in ordine ad statum felicem Reipublicæ humanæ, v.g. posset contingere, ut levi mendacio hostis iniquus averteretur, & integrum regnum conservaretur, & per consequens hujusmodi mendacium hic & nunc plus boni afferret quàm mali; & tamen hoc non obstante non licet etiam in tali casu mentiri; quia ipsa licentia mentiendi in casu quo plus emolumenti speraretur ex mendacio, quàm damni, esset ansa tanti abusus, ut omnis societas & humanum commercium summè læderetur, si non omnino dissolveretur.

352. Dices. Deberet saltem Natura illos casus excipere à lege, in quibus non videtur plus mali afferri quàm boni. R. In aliquibus legibus hujusmodi exceptio habet locum, sed non in omnibus, quia quædam leges versantur in ejusmodi materia, ut si Natura admitteret exceptiones, pro privato cujusvis arbitrio, tota lex inutilis redderetur & eluderetur, propter abusum & falsas persuasiones subditorum, prout declaravi in Institutionibus, titulo de Legibus, præsertim §. 3. & consentit Card. Pallavicin. d. 9. q. 1. a. 4. n. 2. Quis enim non videt, quod si liceret privatâ autoritate occidere personas quæ judicantur Reipublicæ esse noxiæ, quòd inquam, sequerentur innumera homicidia etiam innocentium, ex corrupto nimirum & inordinatis affectibus occupato judicio.

353. Ex eodem fundamento redditur ratio, cur leges humanæ obligent etiam illos, qui pro-

babile judicium habent, leges illas non esse tales Reipublicæ, magisque expedire non esse eas. Ratio, inquam, est, quia si vis legis impediret privatâ subditorum opinione, plurimi inducerentur, ut de legibus perversè judicarent, easque non observarent sub hoc prætextu. hoc autem incommodum longè gravius est, quàm quòd quædam pauca personæ patiuntur, dum obligantur lege in casibus in quibus lex posset alioquin exceptionem admittere.

§. X.

Regula cognoscendi, quodnam objectum sit altero honestius.

354. Posset aliquis arbitrari, conformiter ad Regulam positam dicendum esse, quòd illud sit magis Honestum altero, quod, si ponatur licere & placere auctori naturæ, plus boni afferat quàm alterum objectum, quod etiam quidem placet, sed ejus licentia minus boni affert. Verum hoc modo non traditur Bona Regula. Sunt enim quædam objecta honesta, quæ non nisi cum maxima difficultate, & victoria valde ardua sunt, & ideo rarè fiunt, neque sunt simpliciter necessaria ad felicitatem Reipublicæ, ac proinde non sunt sub præcepto, neque etiam plus boni afferunt quàm alia objecta honesta, minus bona, quia minus victoriosa.

Sic Virginitas est honestior vsu Matrimonij, & tamen licentia Virginitatis non affert toti Naturæ humanæ plus boni, quàm afferat licentia vsu Matrimonij. Nam honestas Matrimonij est bonum necessarium, sine quo non posset genus humanum honestè propagari, quæ tamen propagatio est bonum necessarium, bonum verò Virginitatis non est bonum necessarium: & quia Virginitas est valde ardua, ideo non nisi à paucis respectivè possidetur. Immò tradunt D.D. quòd si humani generis conditio ad eum calum redigeretur, ut conservari non posset nisi per copulam alicujus habentis votum castitatis, quòd, inquam, voti obligatio cessaret, quia pro tali casu non esset de meliore Bono.

355. Confirmatur. Vnum idemque objectum honestum, factum cum majore difficultate, est magis laudabile, quàm illud ipsum factum cum minore difficultate, & tamen difficultas non auget emolumentum, sed potius minuit, quia facit, ut rarius exerceatur, ergo excessus honestatis non est mensurandus ab excessu boni, quod præ alio affert.

356. Regula ergo sic formanda est. Illud objectum est magis honestum altero, seu, placet Deo præ altero, quod expedit Deo magis placere altero, eò quòd propter hanc ipsam majorem Dei complacentiam plus boni afferat quàm mali. Probat. Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis: atqui illud simpliciter est honestum, quod simpliciter placet Deo fieri à nobis, ut præcedente §. visum est: ergo illud

CONTROVERSIA II.

Utrum debeat intendi Moralitas objectiva ab operante, ut refundatur in actum.

Illud erit magis honestum, quod magis placet Deo fieri à nobis: Sublimo ulterius: atqui illud præsumitur & expedit simpliciter Deo placere fieri à nobis, quod hac ratione plus affert boni quam mali: ergo illud præsumitur & expedit magis placere Deo fieri à nobis, quod si ponatur Deo placere magis, plus affert boni quam mali.

357. Declaratur. Sunt aliqua objecta admodum ardua, quæ si ponantur esse honesta, & frequenter fieri, plus boni afferunt quam mali: ergo ad auctorem naturæ spectabat, per suam approbationem & beneplacitum procurare commodum, quod ex huiusmodi operationibus poterat sperari. Potest autem contingere, ut huiusmodi objecta tot difficultatibus & molestiis oblecta sint, ut nisi divino beneplacito præmiorumque spe excitentur homines, non sint huiusmodi objectis procurandis operam daturi, ob difficultatem & molestiam: nisi ergo plus placerent Deo quam opposita, quis ea amplecteretur? Non habet ergo auctor naturæ alium modum procurandi emolumentum quod inest istis objectis, quam si maiore suo beneplacito reddat illa magis honesta, laudabilia & præmiabilia: sic enim sperari poterit, aliquos homines stimulandos esse, ad illa procuranda.

Neque propterea periculum est, fore, ut objectum minus difficile hocipso negligatur: non enim nisi pauci (respectivè) homines sunt tam heroici, ut ea appetant, quæ laudabiliora sunt, & difficiliora. Hinc redditur ratio, cur Virginitas magis placeat Deo quam Matrimonium, tamen non afferat bonum necessarium sicut affert Matrimonium, quia nempe illud speciale bonum, quod affert hæc nobilissima virtus, ut tranquillitatem singularem mentis provenientem ex integritate carnis, expertis illarum infestationum, quas patiuntur, qui carnis illecebras aliquando degustant, expeditorem celestium rerum contemplationem &c. hæc inquam & plura ejusmodi bona, etsi non sint bona necessaria ad conservandum genus humanum, sicut est Matrimonium, sunt tamen bona multum æstimabilia, & ideo non erant auctori Naturæ negligenda, quæ tamen bona non poterat auctor naturæ obtinere, nisi ea reddidisset suo beneplacito æstimabiliora & præmiabiliora. Per hoc autem non tollitur bonum Matrimonij, in quantum est bonum necessarium, quia ut experientia docet, etiam cognita majori laudabilitate Virginitatis, semper abunde reperiuntur, qui matrimonium elegant, neglecta virginitate, per quos genus humanum ad sufficientiam & ultra propagatur.

358. Notandum primò, objectum tam Bonum quam malum, posse dupliciter esse Volitum; materialiter scilicet & formaliter. Materialiter iterum dupliciter, Directè, vel Indirectè. Indirectè, quando est directè volitum aliquid, quod cognoscitur habere connexionem cum alio; tunc enim hoc aliud, etiam si non intendatur, dicitur volitum indirectè: exempli gratiâ, qui vult garrere in templo, animadvertens scandalum inde secuturum, scandalum est indirectè volitum, garritio verò est volita directè: item quando volo occidere non ex odio, sed ut possim furari, homicidium & furtum sunt directè volita, sed homicidium tantum materialiter, quia non habet se ut motivum, sed tantum ut medium: at verò furtum est formaliter volitum, quia habet rationem finis & motivi. Eodem modo qui dat elemosynam præcisè amore vanæ gloriæ, vult tantum materialiter sublevationem alienæ miseriæ, sed vanam gloriam vult formaliter.

359. Notandum secundò, aliquorum actuum malitiam consummari interius, eò quod vel nihil ponant exterius, vel id quod ponunt exterius, est secundum se indifferens ad bonum & malum, vel tantum per accidens hic & nunc habet malitiam; aliorum verò malitia consummatur exterius, quia ab actione externa tanquam in se mala contrahunt malitiam: Prioris generis numerantur à Vasquez, Odium, Invidia, Ingratitudo, Inobedientia, Scandalum; posterioris verò, Homicidium, Sacrilegium, furtum &c.

Quæstio est, quomodo debeat esse volita Bonitas vel Malitia Objectiva, ut contrahatur inde specialis Honestas vel Inhonestas in actu.

360. DICO 1. Ad contrahendam honestatem ex objecto, vel aliqua circumstantia objecti, non est satis, objectum vel circumstantiam esse materialiter & directè volitam, sed debet habere rationem motivi formalis, hoc est, debet ideo esse volita, quia est talis. Probatum primò. Nemo enim laudatur propterea, quod aliquid boni fecerit, si constet, quod illam Bonitatem non habuerit pro motivo: v.g. non laudatur à Castitate, si constet solius parsimonie causâ abstinuisse à fornicatione; nec laudatur à misericordia, qui visitat agrum præcisè gratiâ confabulationis.

Probatum 2. à priori. Quando Bonitas objecti non intenditur formaliter, habet rationem motivi neglecti, ut diximus agentes de Libertate: sed Bonitas neglecta non reddit laudabilem actum negligentis, ut ex terminis clarum est: Ergo &c.

Cc 3

361. Major